

Referandumun Rusya-İKBY İlişkilerine Etkisi

KBY'de düzenlenen bağımsızlık referandumu sonrasında yaşanan gelişmelerin ardından Rusya'nın anlaşma imzaladığı petrol yataklarının önemli kısmının denetimi merkezî hükümetin denetimine geçmiştir. Ortaya çıkan bu yeni durum, Rusya'nın İKBY ile imzaladığı anlaşmaların geleceğinin ne olacağı sorusunu da beraberinde getirmiştir.

Halit GÜLŞEN

Rusya'nın Irak ve Kürtlerle ilişkileri uzun bir tarihî geçmişe sahiptir. Irak'ın güvenlik bürokrasisinin kurulmasında etkili olan Sovyetler Birliği hem Irak hem de bölge Kürtleri ile bölgesel çıkarlarına dayalı bir ilişki biçimi geliştirmiştir. Bu nedenle Rusya Irak Kürt Bölgesel Yönetimi'nin (IKBY) 25 Eylül'de gerçekleştirdiği bağımsızlık referandumu öncesinde ve sonrasında yaptığı açıklamalarda taraflara sürekli olarak gerginliğin tırmandırılmaması için diyalog çağrısında bulunmuş ve Irak'ın toprak bütünlüğüne desteklediğini ifade etmiştir. Ancak Rusya, bir taraftan Irak'ın toprak bütünlüğüne vurgu yaparken, diğer taraftan da Kürtlerin haklarına saygı duyulması gerektiğini de ifade ederek, çift yönlü bir politika izlemeyi tercih etmiştir. Rusya'nın referanduma yönelik iki tarafı da memnun etmeye çalışan bu yaklaşımı, genel olarak uluslararası krizlerde doğrudan herhangi bir tarafı destekleme eğilimine gitmeyen, olayların gelişimine göre pozisyonunu belirleyebilmek için tüm taraflarla teması açık tutmaya çalışan Rus dış politikasının genel çizgisiyle de birebir örtüşmektedir.

İkili İlişkilerde Enerjinin Yeri

Rusya'nın IKBY yönetimi ile ilişkilerinde en önemli başlığı enerji oluşturmaktadır. Rusya açısından Irak'ın petrol ve doğalgaz kaynaklarının kontrolü, kendisine alternatif enerji havzasının oluşturulmaması açısından son derece önemlidir. İspatlanmış ham petrol rezervi 150 milyar dolar seviyesinde olan Irak'ta (bazı kaynaklara göre rezerv 250 milyar dolar seviyelerine çıkmaktadır) 22 tane 1 milyar varil üzerinde rezerve sahip dev petrol sahası bulunmaktadır. Bu tabloya dünyada nadir rastlanan 9 süper dev petrol sahası ve dünyanın en ucuza maledilen petrol yataklarının varlığı da eklenince Irak'ın enerji piyasasında gelecekte elde edeceği rol daha net ortaya çıkmaktadır.

Bu nedenle Rusya, son yıllarda bu ülke ile enerji alanındaki işbirliğini artırma çalışmalarını hızlandırmıştır. IKBY'de düzenlenen referandumdan önce Haziran 2017'de Rusya'da düzenlenen Petersburg Ekonomi Forumu da taraflar arasında enerji alanındaki işbirliğinin gelişmesine zemin teşkil etmiştir. Forumda Rus devlet petrol şirketi Rosneft ile IKBY Petrol Bakanlığı arasında hidrokarbon arama, çıkarma ve üretim çalışmaları ile ticaret ve lojistik

Rusya'nın IKBY yönetimi ile ilişkilerinde en önemli başlığı enerji oluşturmaktadır. Rusya açısından Irak'ın petrol ve doğalgaz kaynaklarının kontrolü, kendisine alternatif enerji havzasının oluşturulmaması açısından son derece önemlidir. İspatlanmış ham petrol rezervi 150 milyar dolar seviyesinde olan Irak'ta (bazı kaynaklara göre rezerv 250 milyar dolar seviyelerine çıkmaktadır) 22 tane 1 milyar varil üzerinde rezerve sahip dev petrol sahası bulunmaktadır.

alanlarında işbirliğini genişletmek için "Stratejik İşbirliğini Genişletme Anlaşması" imzalanmıştır. Rosneft'ten yapılan açıklamada, Kürdistan'daki bölgesel enerji üretim sisteminin günlük kapasitesinin 2017 yılının sonuna kadar 1 milyon varilin üzerine çıkarılmasının planlandığı belirtilmiştir. Üç bölümden oluşan anlaşmaya göre, Rosneft bölgede yatırım yapacağı 5 kuyu belirlemiş ve bölgenin petrol alt yapısını kalkındırmak için yatırımlarda bulunma konusunda taahhütte bulunmuştur. Ayrıca Kürdistan'da enerji üretim alt yapısında ortak girişim kurulması ve bu yönde çalışmalar yapılması da kararlaştırılmıştır.

Rus kamu enerji şirketi Gazprom Neft ise, IKBY'de Garmian ve Şakal yataklarında çalışmalarını sürdürmektedir. Şirket, bu yıl Garmian yatağındaki Sarkala sahasında ilk kuyusunu açmayı ve Şakal yatağına dondurduğu kuyusunu yeniden devreye sokmayı planlamaktadır.

Referandum Sonrası Anlaşmaların Durumu

Ancak IKBY'de düzenlenen bağımsızlık referandumu sonrasında yaşanan gelişmelerin ardından Rusya'nın anlaşma imzaladığı petrol yataklarının önemli

kısının denetimi merkezî hükümetin denetimine geçmiştir. Ortaya çıkan bu yeni durum, Rusya'nın IKBY ile imzaladığı anlaşmaların geleceğinin ne olacağı sorusunu da beraberinde getirmiştir.

Rusya'nın IKBY ile yaptığı anlaşma yaklaşık 3 milyar dolar değerindedir. Sözleşmenin bir maddesine göre Rosneft'in, IKBY'nin ihraç ettiği petrolün %60-70'ini küresel pazar fiyatının altında satın alması öngörülmüştür. Ancak mevcut şartlar altında bu maddenin uygulanması mümkün değildir. Çünkü IKBY bölgesinin petrol ihracatı, Irak ordusunun tartışmalı bölgelerin kontrolünü alma operasyonlarının ardından, günde 700 bin varilden 200 bin varile düşmüştür. Bu durumda Rusya'nın anlaşmayı Bağdat hükümeti ile yeniden ele alması zorunlu hale gelmiştir. Ayrıca Rusya'nın söz konusu anlaşmayı Bağdat tarafından IKBY'nin petrol anlaşmalarını yapma ve petrol ihraç etme dâhil birçok yetkileri kısıtlandıktan sonra yapmış olması, anlaşmanın geçerliliğini de tartışmaya açmaktadır.

Söz konusu anlaşma kapsamında Rusya'dan 1,3 milyar doları avans olarak alan IKBY hükümeti, bu meblağı Birleşik Arap Emirlikleri enerji şirketi Dana Gas'a olan borcunu ödemek için kullanmıştır. Anlaşmadan elde edilecek gelirlerin 1 milyar dolarını da Erbil'den Ceyhan Limanı'na doğalgaz taşıyacak boru hattının inşasına yatırılması planlanmıştır. Ancak mevcut şartlar altında anlaşma yenilenmeden Rusya'nın yeni bir ödeme yapması söz konusu değildir.

Bağdat Yönetiminin Tutumu

Bağdat yönetimi ise Rusya-İKBY arasındaki enerji anlaşmasına olumlu bakmamakta ve anlaşmanın iptalini istemektedir. Irak Meclisi Petrol ve Enerji Komitesi konuya dair 14 Kasım'da yaptığı açıklamada Rosneft ile IKBY arasındaki anlaşmayı kınayarak gayrimeşru olarak nitelendirmiş ve Rus şirketini anlaşmadan vazgeçmeye çağırmıştır. Irak Petrol Bakanı Cabbar Laibi ise 30 Kasım'da konuya dair bir değerlendirmede bulunarak Irak hükümetinin IKBY ile Rosneft arasında yapılan petrol boru hattı anlaşması hakkında çok fazla bilgi sahibi olmadığını kaydetmiştir.

Mevcut tablo, Rusya-İKBY arasındaki anlaşmanın uygulanabilirliği noktasında ciddi sorunlar olduğunu

Referandum sonrası ortaya çıkan yeni durum Rusya'nın IKBY ile enerji anlaşmalarını ciddi şekilde sekteye uğratma riskini doğururken, siyasi ilişkilerin kapsamının artabileceği noktasında işaretler vermektedir.

ortaya koymaktadır. Ancak Rusya'nın anlaşma belelinin neredeyse yarısını IKBY yönetimine avans olarak ödediği göz önünde bulundurulduğunda, taraflar arasındaki pazarlığın oldukça zorlu geçeceği görülmektedir.

Siyasi İlişkilerin Geleceği

Referandum sonrası ortaya çıkan yeni durum Rusya'nın IKBY ile enerji anlaşmalarını ciddi şekilde sekteye uğratma riskini doğururken, siyasi ilişkilerin kapsamının artabileceği noktasında işaretler vermektedir. ABD'nin süreç içindeki tutumu, IKBY yönetimini Rusya'ya yaklaştıran bir tablonun ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Nitekim her ne kadar yeniden aday olmayacağını açıklasa da Mesut Barzani'nin, "Rusya referandumuna pozitif bakıyordu. Belki de Ruslar ABD'den daha iyi bir dost olabilirler" şeklindeki açıklaması önümüzdeki dönemde Rusya-İKBY ilişkilerinin seyri açısından önemli bir işaret olarak değerlendirilebilir.

Sonuç olarak Rusya'nın IKBY ile ilişkilerinin temelini enerji başlığı oluşturmaktadır. IKBY'nin sahip olduğu petrol yataklarının önemli kısmının Bağdat yönetimine geçmesi, Rusya'nın referandumdan önce yaptığı hamleyi şu an için boşa çıkarmış görünmektedir. Bununla birlikte IKBY'nin siyasi olarak Rusya'ya daha fazla yaklaşma ihtiyacı hissetmeye başladığı görülmektedir. Ortaya çıkan yeni tabloda Rusya'nın bir taraftan Bağdat yönetimi ile anlaşmaların yenilenmesini sağlamaya, diğer taraftan ise IKBY ile ilişkilerinin siyasi kapasitesini artırmaya çalışması beklenmektedir. ○

Araştırmacı